

Ե Ր Կ ՈՒ Խ Օ Ս Ք

ՄԵՐ ԴՐԱՐԱՐԱԲԱՌՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ(1)

Այդ հարցը Պոլսի թէ Բուլղարիայի մի հայ թերթ էր յարուցել. — Հանդիս Անստեան տեսնելով զորա անկարելիութիւնը՝ մեծօք էր. Պ. Արեղեանը Արարտաթ. Թ., Ժ. եւ Է. համար- ներում (1897) շատ հիմնաւոր պատճառներով ցոյց էր տուել մեր գրաբարբառների բաժանու- մից առաջացած վնասը, նոցա միութեան կա- ռեւորութիւնը, եւ ժառանգել արեւ այն ճա- նապարհը, որ արեւմտեան լիզուն որոշ զիջում- ներից յետոյ հասկանալի կ'զատնար Կովկասեան Հայերին։ Պ. Մանդլինսկանը (Արարտաթ, 1898, Գ. եւ Դ.) մի հմտալից յօդուածով ցոյց է տալիս, որ Պ. Արեղեանը՝ Ռ. հարցը միակողմանի է դրել, ի նկատի ունենալով միայն երկու լե- զունների ստուգաբանութիւնը, Բ. սխալ, կար- ծելով, որ Արարտաթեան լեզուն արեւմտեանից աւելի զարգացած է, Դ. կողմակալ, միայն զիջումներ պահանջելով արեւմտեանից։ Վերջ ի վերջոյ սակայն, երկուսն էլ գալիս են այն եզրակացութեանը, որ լեզուներն հիմա միացը- նեն անկարելի է, այլ պէտք է միայն մօտե- ցնել։ Մենք խորհուրդ կ'տալինք ընթերցողին անպատճառ կարգաւ յիշեալ յօդուածները, մա- նաւանդ Պ. Մանդլինսկանին, ուր լաւագոյն կե- տը պէտք է նկատել երկու բարբառների հա- մեմատութիւնը, որոտիցից ամեն անկը պարզօ- րէն պիտի տեսնի արեւմտեան բարբառի նորու- թիւններն ու առաւելութիւնները։

Ինչքան էլ տարբերակ երեւայ, այսօր մի դառն իրողութիւն է մեր երկու գրաբարբառ ունենալը։ Պատմական Հայաստանը այդպիսի բան չի՝ տեսել։ հարկուրաւ որ իշխանութիւն, մի- մեանցից անկախ մի քանի տէրութիւններ ու- նեցած ժամանակն էլ, նա ունեցել է ազգային միութեան երկու մեծ օգիւր, մի՛ գրական լեզու եւ մի՛ եկեղեցի։ Եթէ կրօնական բաժանումը շատերին ցաւ է պատճառում, մեր լեզուների բաժանումը, մեզ, նոր սերնդին համար, թւում

է միանգամայն տարբերակ եւ մեր լեզուաշէն- ների անհեռատեսութեան մի ցաւալի ապացոյց։

Պ. Մանդլինսկան ասում է, որ Նազարեանից ու Նալբանդեանից առաջ արեւելեան հայերէնն արդէն խօսուած էր Ներսիսեան զարգացում եւ Հաղարեան ճեմատեանում. — Դորանով չարդա- րայան նրանք։ Պարսկաստանում էլ այսօր անյուշա մի խօսուն հայերէն կայ, դա իրա-ւունք չի՝ տալ, որ մի նոր Նազարեան կամ Նալբանդեան հիմք դնեն մի Պարսկահայ-գրա- կան լեզուի, Եկեղեցին իւր մէջ ծագող աղան-դի հետ կուռել է, գրաբարը նոր ծագող աշ-խարհաբարի դէմ կատաղի կուռ է մղել, բայց սկզբից եւ ետ մի աշխարհաբար ունենալու հե-ռատեսութիւնը չեն ունեցել մեր լեզուի հիմնա-դիրները եւ մենք կատարումս իրողութեան ա-ռաջ կանգնած, արեւմտական միջոցներով ենք ուզում նորա առաջն առնել։ Այդ միջոցն էլ լեզուները միմեանց մօտեցնելն է համարում։ Սակայն, երկու առարկայ մօտեցնելուց առաջ, պիտի չափենք նոցա մէջ եղած տարածութիւ-թիւնը, նոցա ծանրութիւնը, եւ զորա վերայ կատարուելիք ծախսի քանակը։ մի խօսքով մենք պիտի ընտրենք օգտակարն ու նախաւո-րը։ Եթէ մերն ծանր է եւ շարժման տեղը ան-յարմար, իսկ սուրբ թիթեւ ու աւելի շարժման դիրքի մէջ, հասկանալի է, տարրական խնդ-րն էլ պիտի վերջինը առաջինին մօտեցնէ։ առհա-սարակ դանակն են տանում եղան մօտ եւ ոչ հակառակը. — Այս տեսակէտը կարեւոր է, որ մենք, առջին մի վճիռից առաջ, անկողմակալ եւ անաչառ կերպով դիտենք մեր լեզուների դիրքը։ մեր եմ ասում, որովհետեւ այստեղ իմ եւ քո չկայ։ Դուրեանը մեզ նոյնքան սի-րելի է որքան Պատմականը արեւմտեան հա-լերին, որովհետեւ նրանք երկուսն էլ մերն են, նրանց երկուսի լեզուն էլ մեր սրտի, մեր հո-գու հարազատ արդիւնքն է։ ուստի մենք ա-մենայն ստանութեամբ պիտի աշխատինք որո-շել մեր լեզուների փոխադարձ յարաբերութիւ-նը։ Թէ արդեօք իրերի բնական ընթացքը եռ-ցանկից 1) որի՞ն է առաւելութիւն տուել, 2) որի՞ գերը աւելի ներգործական է, 3) մեր ազգային գիտականութիւնն ու մշտնութեան ուրունութիւ-նը որի՞ մէջ աւելի է ետեւան գալիս, եւ 4) նոցանից ո՞րն աւելի ունի կենդանի լինելու պայմանները։ Ինձ թւում է որ սոքա են մեր լեզուների դիրքն ու նոցա կարեւորութիւնը բացատրող ծանրագոյն վայրկեանները։ Եթէ այս հարցերին ուղիղ պատասխանել կարողա-

(1) Մեր գիտաւոր մտադրութիւններն մէկն էր Անտոնիտի մէջ գրողի արեւելեան եւ արեւմտեան աշխարհաբարներուն միացման, կամ գէթ տեսակ մը մերձեցման, ինքզինքը, զոր ու-սանից մտայնի մէջ սկսած են յուզել ասեւելի մի վեր միջ քանի գրողներ եւ որուն ամենամեծ կարեւորութիւնը գրական որքան ազգային տեսակետով՝ աւելորդ է բացատրել։ Գոն եւք որ մեր Յերթին մէջ ուսանից գրող մը կ'ըլլայ որ կը բանայ այդ հարցը։ Պ. Հանդիսին նրբակնի եւ աննշառ բաղդաւանութիւնը նշաւա-կիւի նպատակ մըն է այդ խնդրին, որու մասին պիտի ընդհուպ ներկայացնենք մեր տեսութիւնները։

ցանք, ապա, ըստ իս, մօտիկ ապագայի համար գէթ, մենք մեր ուժերը ներածին չափ պիտի չհախտինք զիջումները թոյլից պահանջելու, թէեւ մենք հաւատացած ենք թէ արհեստական զիջումները միշտ էլ պիտի մնան անաջող փորձեր:

Պ. Մանդինսկանը ցոյց է տուել արեւմտեան լեզուի առաւելութիւնները համոզիչ համեմատութեամբ, սակայն դորանով հարցը չլուծուեցաւ. միթէ մեր աշխարհարարը համեմատուել կարող է իւր փարթամ նախորդի՝ գրաբարի հետ, սակայն գրաբարը տեղի տուաւ. միթէ նոր յունարէնը համեմատուել կարող էր իւր փարթամութեամբ եւ պերճութեամբ յայտնի հին յունարէնի հետ, որին նա յաղթեց. միթէ ռոմանական նոր լեզուները մի քանի դար առաջ համեմատուել կարող էին լատիներէնի հետ, որ նոքա տապալեցին: Յաղթողը լեզուի հարստութիւնն ու ձոխութիւնը չէ: Յաղթողը ժամանակն ու խօսող ժողովուրդն է: Այստեղ, սակայն, պայմաններն արտաբնական հասարակ են. մեր երկու գրաբարաւորներն էլ մանուկ, երկուսն էլ խօսող, երկուսն էլ փոխադարձ յարաբերութեան որոշ չափով նսեւ փոխադարձ կոտրի մէջ են. — Յաղթութեան մասին առ այժմ խօսք չի կարող լինել. այն էլ է յայտնի, որ արեւմտեանը աւելի փարթամ է. ո՞րն է կենսունակ, ո՞րն է ազգող. այս է հարցը. — անտարակոյս արեւմտեանը: Կենսաբ, որ մասնակի համեմատութիւններից շատ աւելի լատուսուցիչ է, համոզիչ կերպով վճռել է այդ եւ ամէն օր մեզ ցոյց է տալիս, որ մենք չարունակ տպուծ եւ արտատպուծ ենք արեւմտեան լեզուով յօդուածներ ու գրքեր, այնինչ Պոլսեցիք, նոյն իսկ Նոր-Նախջեւանցիք կարիք են զգում մեր գրքերին ու յօդուածներին թրաքմանելու: Ինչու նրանք իրանց մի այլալիսի նեղութիւն են պատճառում, իսկ մենք ոչ: Պատասխանը մի քանի կարող է լինել. կա՞մ նրանք մեր գրքով չեն հասկանում եւ կա՞մ մեր լեզուին չեն հաւանում: Իսկ մենք, եթէ չենք թարգմանում, թէ՛ հասկանալ պիտի կարողանանք եւ թէ հաւանելիս պիտի լինինք. — կըրթուած Ռուսը առհասարակ զիտէ գերմաներէն եւ օգուում է նրա գրականութիւնից. կըրթուած Գերմանացին չ' ուռնալով դիտէ, ոչ էլ նրանից օգտուելու կարիք է զգում. — Այդ է իրերի բնական ընթացքը եւ լեզուների ուժաւոր. հասկանալի է որ ռուսերէնը անհամեմատ թոյլ է գերմաներէնից. եթէ նոյն համե-

մատութիւնը նեղ չափերով վերցնելու լինենք, պիտի տեսնենք մեր լեզուի թուլութիւնը արեւմտեանի յանդման իրերի բնական ընթացքով վճռած, եւ մեր բաղմամբիւ փոխառութիւնները յայտնի ապացոյց են զորան. հեռագիր, շրա. գիր, թղթակից, երկաթուղի, հեռախօս, արտա. սահման, հեծանիւ եւ ուրիշ բաղմամբիւ ընտիր ուսումնական բառեր մենք պարտական ենք միմիայն արեւմտեան լեզուին. ուր մենք փորձեր ենք ուրիշ ինքնուրոյն բարդութիւններ կազմելու, այնտեղ երեւում է մեր կատարեալ բորկութիւնը. — Իսկ թէ Հայի մասնութիւնը աւելի անարատ է երեւում արեւմտեան բարբառի մէջ, քիչ թէ շատ լեզուի ճաշակ ունեցողն ու մեր լեզուներով զբաղուող տարակոյս ունենալ չի՝ կարող: Մենք չենք կարող երկու զոյգ մի կիստ գրողներ հաշուել, որ մաքուր, անարատ հայերէն գրէին, բայց արեւմտեան գրողների մեծագոյնն մասը հայերէն գրողներն են: Եթէ մեզանում մաքուր հայերէն գրողներն են բացառութիւն, արեւմտեանի մէջ ընդհակառակը. — Զմոռանանք, որ մեր ամենամեծ վիպասանը, Բաքֆին, եւ ամենամեծ հրապարակախօսը, Արծրունին, իրանց օտարաբան լեզուով, միմիանց հաւասար էին. — Այստեղ էլ ուրեմն, առաւելութիւնը արեւմտեան բարբառի կողմն է: Յետոյ, լեզուի կենդանութեան հարցը. — Լեզուն կենդանի է միայն մարդկանց բերանում. ինչքան էլ մի լեզու հարուստ, փարթամ եւ պերճ լինի, ինչպէս մի յունարէն, մի լատիներէն կամ մի հին հայերէն, նորա վիճակով մոռացութիւնն է, որովհետեւ նա խօսող չունի, եւ մի լեզուի վիճակը կատարելապէս կարելի է որոշել նորա խօսողների թվով. — Ո՛վ եւ ո՞րքան հողի են արեւելեան գրաբարը առուցում, — իմ հաշուով հազիւ մի երկու հազար խօսի (1): Այսօր ուսիրերէն խօսողների թիւը աւելի շատ է, քան արեւելեան հայերէն. կարող ենք մենք մի այլալիսի լեզու կենդանի անուանել. հաղիւ՛. Հոչակաւոր Ներսիսեան զպրոցի ռուսացիներից սկսած մինչեւ վերջին գործակալաբար օտար լեզուով են «ծեղախօսում». ծանօթացէք մեր խմբագիր հրատարակչների հետ, մեր այսպէս անուանեալ «ինտելիգենցիայի» հետ, մտէք անուանի հայ ընտանիքները, խօսեցէք հայ վարժուհիների, հայ պարզեանների հետ, բոլորը, բոլորը օտարախօս են: Բացառութիւնների մասին չէ, հար-

(1) Մատարագալէս նոյն կարծիքն է յայտնում հայերէն խօսողների Զ. Ժաքին եւ Պ. Արաբախանը ՄՈՒՐՁում:

կաւ, խօսքը . բացատրութիւնը սովորաբար հաստատում է եղած իրողութիւնը : Մենք պիտի չմոռանանք Հրատ. ընկերութեան մի յայտնի նիստը, ուր մի Պոռնիան յանդիմանութիւն էր սանտուս օտար լեզու հասկանալ չկարողանալու համար . բնորոշ՝ շատ բնորոշ են այս երեւոյթները, եւ ոչ ոք աւելի չի արձամարտում իր լեզուն քան հայ «խոտէլիգիւնտ»ը . — սա էլ փարիսեցիութեան մի նոր տեսակ է, գրեւ, քարոզել, խրատել որ սուր խոսակէն, գրեւ, իրան միշտ հեռու պահել քարոզածից . Բաթիպայի, Նազարեանի եւ Սոււդուկեանի գաւակները իրանց հօր գործերին միայն ուստերէն թարգմանութիւնից են ծանօթ : — Երկրաբն աւելորդ է :

Պետերբուրգ, Մոսկուա, Սարկով, Բերլին եւ այլ տեղեր հայ ուսանողների մեծամասնութիւնը հայերէն չի խոսում եւ շատերն իսկ չեն իշ հասկանում հայերէն : Մայրենի լեզուի արդիւնութեամբ փայլում են ի մասնաւորի հայ ուսանողներից, մեր ապագայ մայրերը... Մեղաւնում դեռ մի հայ կին չերևաց, որ հայերէն մի որ է բան արտաղբեր . Տիկին Մատթեանի եւ իշխանուհի Արդութեանի գործերի բընագիրը առաւել է :— Մի լեզու, որ կինը չի խօսում, որ մանկանցի, օրօրոցի եւ ընտանիքի սեփականութիւնը չի՝ դարձել, նորա գոյութիւնն ու ապագան աստիճակ կառուածի է : Եւ հայ հասարակութեան հոգեբանութեան հետ մի քիչ ծանօթ անձի համար շատ էլ դրախդ չէ՝ այդ ապագան, եթէ իրերը այս ընթացքով չարունակուին :

Հարց է հիմա, արդեօք արեւմտեան լեզուն խօսում է : Պոլիս տեսած չունիմ, բայց ինչ որ եղբակացնել կարելի է գրականութիւնից, լեզուի թեթեւութիւնից, ձեւերի ճշունութիւնից, եւ արտայայտութիւնների կենդանութիւնից, այն է, որ այդ լեզուն կենդանի չլրբունքների յայտնի հետքեր է կրում . եւ մինչեւ անգամ կնոջ չլրբունքների հետքեր :— Մատարակոյա Պոլսումն էլ մի ստորա դասակարգ թրքերէն է խօսում նոյն իսկ ընտանիքում— (հայ «բուրժուազ» միշտ օտարախօս է, ուր էլ որ նա լինի), բայց նոցա քաղաքական եւ հասարակական պայմանները այնպէս են, որ հայերէնը մի մտածած լեզու չի՝ մնացել ինչպէս մեղանում... Թէ հայերէնը նոցանում ընտանիքի լեզու է, երեւում է նրանից, որ նոքա արտաղբեր են ո՛չ միայն կին վերագիր ինչպէս տիկին Տիւսաքն է կամ տիկին Սվաճեանը, այլ եւ այնպիսի տաղանդաւոր հրա-

պարակախօս որպէս Տիկին Սիբիրն է, եւ բաւական է միայն Թիֆլիզի բեմը տեսնել, համադրելու համար որ եթէ մի երկու ուղիղ հայերէն խօսող գերասանուհի կան, Պոլսեցի են :

Գանք հիմա ժողովրդին, որ ոչ կարգաւ գիտէ, ոչ էլ կատարելապէս հասկանալ է կարողանում մեր հարաւ լեզուն :

Մեր ժողովրդի ամենից առողջ, ամենից ընդունակ մասը, անտարապաշտ Ղարաբաղցիք են. ձեռնարկող, անձնաւստա, եսական, բայց եւ մինչեւ ոսկորների ծուծը օտարաժող, Դեռ աղին իր մինչեւանն չի՝ փոխել, դեռ որդիք չեն մոռացել իրանց հօր փաւանը, որով հայրը միլիոններ է դիւել, բայց հայերէր նորա վաղուց են մոռացել : Ես մի Ղարաբաղցի չտեսա, որ հայերէն կարգին խօսել խմանար . Իսկ մեր կրթութեամբի մէջ Ղարաբաղցիք ամենամեծ տաղան են կազմում : Եթէ ի նկատի ունենանք արեւելեան բարբառներով խօսող ժողովրդի թիւը, ապա նա 7—8 հարիւր հազարից աւելի պիտի չլինի, մինչ արեւմտեան բարբառներով խօսող հայերի թիւը հաւանօրէն միլիոն ու կիսից մինչեւ երկու միլիոն պիտի հասնի, եթէ նորանց մէջ հաշուենք Ղարա, Ալեքսանդրոպոլ, Ախալքալաք եւայլն, իրանց բազմաթիւ գաւառներով, որոնք իբրեւ Տաճկաստանի գաղթականներ, բոլորն էլ արեւմտեան բարբառով են խօսում, թէ չլինենք նաեւ Օլթին, Մուրադաւը, Սրիմը եւ Նոր-Նախիջևանը եւայլն : Ուրեմն, արեւմտեան լեզուն, ժողովրդի թուով երկու անգամ գերազանց է արեւելեանից : Այս կէտը ծանրակշիւն ու ամենակարեւորն է, որովհետեւ ինչպէս ասացինք, կենդանի լեզուի կարեւորութիւնը կախում է նորա խօսողների թուից : Յետոյ չպիտի մոռանալ արեւմտեան հայերի գերազանցութիւնը լեզուի եւ ճաշակի վերաբերմամբ : Նրանք առ հասարակ խօսելու ընդունակութիւն ունին . «հոս-հոս» ասելով մենք հասկանում ենք նաեւ շատախօս . դա էլ ընդունակութիւն է, շատախօս լինելու համար լեզու պէտք է ունենալ, իսկ լեզուին տիրելու եւ իրանց մտքերը լաւ արտայայտելու համար ընդունակութիւն . . . Մի Սրիմեան, մի Սըրուանմտեան, մի Նարեկ, մեզ համար միտում են տիպար խօսողներ, որոնց մեանք ո՛չ ունեցի ենք, ոչ էլ ունենք :

Մոռանալով չէ ենք այն, որ մեր լեզուի մեծ ծագոյն հիմնադիրները, Նալբանդեան եւ Բաթիպա, եւ նորա առաջին քերականութիւն կազմողը, Պալասանեան, արեւմտեան Հայերից

էին . եւ այսօր մեզանում հայ դրականութեամբ եւ լեզուով դրամադուրները յայտնիները զարձակ արեւմտեան հայերից են, ինչպիսիք են, Կոստանեան, Տէր-Մկրտչեան, Մայիսեան եւ այլն : Մենք տասնեակ բառարաններ ունենք եւրոպական լեզուների համար, եւ ոչ մի բաւարար բառարան ուսեղնի համար . դա մի շատ բնորոշ երեւոյթ է . հարկաւոր համալսարանականների մէջ, մի Յովհաննիսեան եւ մի Նազուրեան են փորձել բառարաններ կազմելու, թէեւ երկուսի մասնագիտութիւնն էլ լեզուաբանութիւնն է : Դրանք երկուսն էլ արեւմտեան Հայերից են (Ալեքսանդրապոլ եւ Ախալքալաք) . մայրենի լեզուի սէրն ու նրա ուսումնասիրութեան բնազդը անհամեմատ աւելի հին ու զօրեղ է արեւմտեանների մէջ . մենք ամեն բանում նրանց աշակերտներն ենք :—

Մեր արժարժած անկողնակալ դիտողութիւններից եղրակացնելը զօնար չէ, որ իրերի բնական ընթացքը բոլոր կարեւորագոյն եւ արմատական առաւելութիւնները տուէլ է արեւմտեան բարբառին . արդ՝ հարկ կայ այդ առաւելութիւնների դէմ կոտելու, — երբեք : Երբ հարցը միմանց մտտեան չէ, երբ մենք տեսնում ենք արեւմտեան բարբառի առաւելութիւնը, ամենախնաւի միջոցն այն է, որ օգտուինք նորա առաւելութիւնից, աշխատինք նմանել նորան, վերցնենք նորանից այն, ինչ որ մեզ հարազատ ու պիտանի է թւում, եւ ջրնաջնք մեր լեզուից այն տարրերը, որոնք խորթ, օտար ու անհաշակ են . — Պ. Արեղեանի միթոսի սխալն այն է, որ արեւմտեաններին խրատ է տալիս այս կամ այն ձեւով մեզ մտեւնալու . աւելի խնայելի կ'լինէր, եթէ նա մեզ խրատէր արեւմտեանի այս կամ այն առաւելութիւնից օգտուելու :

Առանց լեզուների միութիւնն ի նկատի ունենալու, մենք տարիներ շարունակ զբաղած ենք եղել մեր լեզուի սպաւութեան խնդրով եւ զարմանալին այն է . եղել ստացած արդիւնքներից, որ ինչ որ մեր լեզուում ուղղելի, կոկիւ ու պարզելի հնարաւոր է եղել, հետեւանք շատ ու շատ տեղերում նման է դուրս եկել արեւմտեան ձեւերին :

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՆՑԵԱՆ

Բեռլին, 10 Օգոստ. 1898

ՄՏՔԻՍ ԽԱՌՆԱՐԱՆԷՆ

ԵՐԳԵՐ

Ա

Սառոյցէ կապալ հագցուցիր ինձի, ու տանջեցիր զիս, սիրելիս . սառոյցին փուշերը, սուր ոտեր, մարմինս ասղնտեցին, արեւնուայ չարչրկեցին :

Երեք տարի կայ, սիրականս, ինձի հագցուցիր կրակէ պատմունան . ատիկա սէրդ էր . ու անմատչելի եղած էի ես . քեզմով հպարտ էի, քեզմով կոյր էի :

Եւ վառուեցայ տարիներով, մեղք որ չայրեցայ, մոխիր չզարձայ : Հողմը զիս սուր էլէր տանիք :

Սառոյցէ կապալ հագցուցիր ու կը տանջես զիս . Ու ինչպէս կրակը զիս չայրեց, անանկ ալ սառը չի պաղեցնիր :

Կրակը չարչարեց զիս, խանձեց զիս, տանջեց զիս . սառոյցն ալ կը չարչարէ, կը տանջէ զիս . խորունկ սիրտս սակաւն չոյնը կը մնայ միշտ . հագուստս միայն փոխեցիր, սիրելիս :

Ու զոնէ ուրախ եմ, այսպէս ինձմով կրգբաղիս : Վաղն ալ, թերեւ, հողէ կապալ հագցնես ինձի, սիրելիս :

Բ

Կարմրած յետերու պէս էին նայուածքներդ . սիրտս խոցեցիր :

Տարիներով խնչալաց սիրտս, երբ չէկ նայուածքդ զամեռեցաւ հոն . հիմա կ'ուզես զուրս քաշել ու նորէն կը խնայացնես :

Արիւնք ջրամեղր, ջրջիկ եղար : Վերքը որ բացիր, չլզացի . թեւովդ ալ մէկ կողմանէ կը հովաճարիր :

Ու անգուն ջրջիկի մը պէս, ննջարանիս մութին մէջ թռչտեցար . միշտ երազուն պահեցիր զիս :

Կէս քուն, կէս արթուն, ամիսներ անցուցի . բարձիս վրայ կը թառէիր մզձաւանջի մը պէս, սիրականս :

Գ

Շարաթ իրիկուն էր : Մեռելոցի խուկը ծըխուած էր մեր տան ամէն յարկերուն մէջ :

Մենք բարձրացանք Գուգլորնուքի լեռնաբուն վրայ, եւ ուրուականներու պէս սկսանք միջնաղին թափափիլ . սիրականս, մոռցար :

Հնա ալ միշտակներու հոգեկան խուկը պիտի ծխէինք . բացիր խնկածուխ բերանդ ու ամբողջ լեռ միայլ սկսաւ : Սինայի վրայ էինք . ետքը Բորեք գացինք, ուր ես վառեցայ երբ համբուրեցիր զիս : Ու կը թոթովէին մեր լեզուները :

Դ

Հնչեցին տխուր կոչնակները եւ զարբեր ա-